

protestantske tiskare, 12 sanduka s glagoljskim i 12 s ćirilskim slovima). Činjenice su to koje bi izdaleka, zajedno s lociranjem prezimena zapisivača spominjane bilješke, mogle upućivati na povezanost našega primjerka misala i trsatskoga (franjevačkog) kulturnog kruga.

Uvez je zacijelo izvoran. Oko drvene podloge omotana je koža, koja je danas u lošem stanju. Dobro se vide utisnuti ornamenti na koži, kao i tragovi gdje su stajale dvije kopče. Na hrptu se dobro vidi kako su arci bili uvezivani u tri niza vrpce, što je bilo posve prikladno formatu knjige.

Šesnaesti primjerak Kožičićeva *Misala hruackoga*, iako nepotpun,

uzoran je primjerak iz korpusa naših najstarijih tiskanih knjiga. Nastavak kodikološkoga i tipološkoga proučavanja, pogotovo usporedbeni pristup svim sačuvanim primjercima, mogao bi pridonijeti oblikovanju još cjelovitije slike o riječkoj glagoljskoj tiskari, kao i općenito o najstarijim hrvatskoglagoljskim tiskanim knjigama. Iako od svih sačuvanih primjeraka Kožičićeva misala jedino ovaj 16. primjerak pripada privatnoj zbirci, ljubaznošću njegova vlasnika raspoloživ je stručnjacima za daljnje proučavanje.

Mateo ŽAGAR

НАГРАЖДАВАНЕ НА ПРОФЕСОР ЙОХАНЕС РАЙНХАРТ В СОФИЙСКИЯ УНИВЕРСИТЕТ »СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ«

На 19 април 2022 г. на проф. Йоханес Райнхарт от Виенския университет беше присъдена научната титла *почетен доктор (doctor honoris causa)* на Софийския университет »Св. Климент Охридски«. Проф. Райнхарт беше отличен по предложение на Катедрата по кирилometодиевистика при Факултета по славянски филологии на

Софийския университет. Отличие-то, придружено от почетен знак на Софийския университет със синя лента, беше връчено на учения от проф. Анастас Герджиков, ректор на Софийския университет. Научните постижения на проф. Райнхарт бяха представени от проф. Гергана Дачева, зам. декан на Факултета по славянски филологии.

Професор Йоханнес Райнхарт е един от най-видните представители на палеославистиката, автор на над сто статии и студии, откривател на неизвестни славянски текстове, неуморим изследовател на славянското ръкописно наследство, изтъкнат специалист по етимология. Роден е във Виена, където се дипломира, защитава докторска дисертация и преподава по различ-

ния в областта на славистиката и българистиката.

Със своята ерудиция и прецизност проф. Райнхарт, ученик на видния учен Франтишек Мареш, е типичен представител на прочутата виенска славистика, чиито основи са поставени от великия Ватрослав Ягич. Също като своите учители и предшественици Йоханес Райнхарт съчетава лингвистич-

ни славистични дисциплини. Основните му лекции са по *Старобългарски (Старославянски) език* и *Увод в славянското езикознание*, но той води също специализирани курсове: *Богомили, патарени и хусити* и *История на славянските секти*. В неговите лекции са залегнали широките му научни интереси и енциклопедичните му позна-

ните проучвания с комплексните изследвания върху различни славянски текстове и тяхното разпространение в ръкописната традиция. Той е един от малцината учени, които познават еднакво добре източнославянската и южнославянската ръкописна традиция, кирилското и глаголическото ръкописно наследство.

Приносите на Йоханес Райнхарт в палеославистиката са многостранни, като се открояват неговите значителни постижения в изследването и публикуването на хърватските глаголически паметници. Благодарение на задълбочената си и неуморна работа с хърватските ръкописи, запазени във Виенската национална библиотека, както и на многобройните си пътувания в Хърватия и работата си с ръкописите, запазени там, той е отличен познавач на хърватското глаголическо наследство и има принос в изследването на хърватски текстове от всички жанрове: библейски, апокрифи, литургически, агиографски.

Значителни са приносите на проф. Райнхарт и в изследване на кирилското ръкописно наследство. Още в своята докторска дисертация, посветена на славянския превод на *Беседите на Григорий Велики*, той демонстрира типичните и за по-нататъшната му работа изследователски качества: прецизност и акуратност при излагане на материала, проникателност при анализа, широка ерудиция и уважение към чуждото мнение.

Проф. Райнхарт е един от най-добрите познавачи на славянското ръкописно наследство, учен, който неуморно открива, анализира и публикува неизвестни славянски текстове. Благодарение на него влязоха в научно обръщение

старобългарските преводи на *Словото на св. Йоан Златоуст преди заточение*, на *Житието на Симеон Юродиви*, на *Хомилията на Симеон Месопотамски*, вторият славянски превод на *Историческата палея*, среднобългарският (или сръбски) превод на *Апокрифа за Йосиф и Аснета*. Неговите лингвистични и текстологични анализи са съществен принос не само в изследването на конкретните текстове, а и за историята на славянските езици. Той е един от най-добрите познавачи на средновековната славянска лексика, както южнославянската (българска, сръбска и хърватска), така и източнославянската.

Лингвист по призвание, Йоханнес Райнхарт е известен и със своите етимологични анализи, на които посвещава специални статии или ги включва в комплексни изследвания на конкретни текстове. Неговите приноси в областта на етимологията се простират от праславянски, през старобългарски и прабългарски до славянските езици от всички езикови групи: хърватски, чешки, руски.

Проф. Райнхарт е също автор на обобщаващи публикации, в които разглежда въпроси от историята на славянските езици, както и общи проблеми на индоевропейски и на ностратическите езици.

Трудовете на проф. Райнхарт са написани с много компетентност

и ерудиция, с всестранен и задълбочен анализ на изследвания материал, с прецизност и акуратност. Той никога не предлага прибързани изводи, винаги аргументира твърденията си и често сам посочва възможните аргументи срещу предположенията си.

Проф. Райнхарт е бил научен ръководител на десетки дипломни и докторантски работи. Той е помагал като академичен наставник през последните 15 години на редица български докторанти от Катедрата по кирилometодиевистика, както и на студенти от Факултета по славянски филологии. Той е редовен участник в научните форуми, организирани от Катедрата по кирилometодиевистика и винаги радушно приема изследователите от Софийския университет на научните прояви, организирани от Института по славистика към Виенския университет.

При награждаването проф. Райнхарт прочете академично слово на тема «Моята среща със старобългарския език и литература». В своята лекция ученият разказа за своите първи стъпки в славистиката под ръководството на проф. Франтишек Мареш, за интересите си в областта на лингвистиката и на старобългаристиката. Той се спря на своите изследвания по етимология, свързани със старобългарския език, в които дава обяснение за

произхода и значението на думите *сѡтъ/сѡти* – ‘той/те каза(ха)’, *вѣта* – ‘врат’, *ошлати* – ‘въздържам се’, *лъзъ* – ‘кърпа, лента’, *польвати* – ‘облекчавам се’, *тѣрѣти* – ‘храня’, *о҃҃нии* – ‘по-добър’, както и на етимологията на думите с прабългарски произход: *тѣтигъ* – ‘носилка, портшез’ (открита в едно житие, което засега се намира само в сръбски преписи, но със сигурност е от старобългарски произход); *ко҃҃ригъ* – ‘шафер’. За корена *тъз-* – ‘същият, подобен’, който се открива още в старобългарския паметник Енински апостол, той също предлага прабългарска етимология.

Изследователят отбеляза, че в областта на морфологията се е интересувал най-много от глаголите и преди всичко от морфологичните архаизми при тях. Това се отнася преди всичко до стария сигматичен аорист. Без старобългарските текстове би било трудно да се реконструира неговото присъствие в славянските езици. От неговата лекция стана ясно, че в каноничните старобългарски паметници са засвидетелствани примери от 18 глагола, а освен това няколко такива случая има и в хърватските глаголически паметници.

По-нататък проф. Райнхарт обърна внимание на това, че в старобългарския език има не само морфологични архаизми, но и иновации, като посочи тези нови граматични

особености, които е изследвал: творителен падеж на въпросителното местоимение *kъto* ‘кой’: (*ky(i)-тъ* вместо *сѣтъ*); окончанията за 1 лице множествено число сегашно време; аористните форми с окончание *-осн*. Ученият цитира своя доклад «Старобългарският език и реконструкцията на праславянския глагол», прочетен на Третия международен конгрес по българистика: «Изучаването на старобългарската граматика с нейните архаизми и иновации е задължително за обяснението на множество глаголни форми в славянските езици.»

Много интересен за присъстващите беше неговият разказ за работата му върху издаването, анализа и текстологията на старобългарски паметници. Той се спря на някои текстове, регистрирани в по-късни ръкописи, чийто произход от старобългарския период може да се предположи въз основа на езикови белези, както и на географското разпространение на преписите (тогава, когато няма български преписи). Като примери за такива текстове и ръкописите, в които те са открити, той посочи: *Диалозите на Григорий Велики* (така наречения *Римски Патерик*); Будапещенския глаголически фрагмент (с *Житието на Симеон стълтник*), *Словото Quod semper mente versare debemus diem exitus de vita* от Симеон Месопотамски; Книгата на пророк Осия

с тълкувания; хомилията на Йоан Златоуст преди изгнанието му; хърватско-глаголическия фрагмент от славянския превод на *Книгата на Енох*; хърватската традиция на *Историята на Прекрасния Йосиф*; старобългарското *Житие на Симеон Юродиви*; хърватската традиция на апокрифа *Protoevangelium Jacobi*; старобългарския превод на апокрифа *Didascalia Domini*, хърватско-глаголическия текст *Їtenie ot zlih žen*, двата старобългарски превода на *Видение Константиново* и на *Обречение на Кръста Господен*; старобългарския превод на *Мъчението на Анастасия Римлянка*, апокрифа *Апокалипсис на Авраам*; старобългарския превод на хомилията *Sermo de morte et de iudicio* от Теофил Александрийски. Цялото това богатство от старобългарски преводи е станало достояние на науката благодарение на изследователските усилия на Йоханнес Райнхарт. Към тях ученият добави и някои издадени и изследвани от него текстове, преведени в среднобългарската епоха: *Легендата за каещия се иконом Теофил от Адан* и (псевдо-) Златоустовата хомилия *De capto Eutropio*.

По-нататък изследователят се спря и на няколко изследвани от него текста, възникнали в Сърбия в сръбската редакция на старобългарския език, най-често към XIV в.: втория превод на *Историческа-*

та паля; апокрифната *История на Йосиф и Аснет*; втория превод на Словото от (псевдо-) Нектарий Цариградски *In Theodorum martyrem*; антимиюсюлманските и антиюдейските трактати от император Йоан VI Кантакузин. Ученият подчерта, че тези произведения са възникнали извън България, обаче свидетелстват за живостта и устойчивостта на книжовния език, създаден в България, и за взаимоотношенията между славянските литератури и култури.

В края на своето изложение проф. Райнхарт се спря на подкрепата за палеославистиката и за изследванията на старобългарския език и литература в България. Той си припомни за Колоквиумите по старобългаристика от 80-те и началото на 90-те години в София и в Баня, които водеха до плодородни дискусии на учени от различни държави. Той посочи, че и днес българските научни институции прите-

жават завиден брой специалисти по старобългарския език и литература, не само патриарси на палеославистиката като Климентина Иванова, а и много представители от средното и младото поколение. Проф. Райнхарт завърши своето слово с надеждата, че старобългаристиката, която е една от основите на славистиката, и в бъдеще ще процъфтява и преуспява в България и извън нея.

На награждаването на проф. Йоханес Райнхарт присъстваха многобройни негови колеги, учени филолози, историци, изкуствоведи, богослови, от Софийския университет и от институтите на Българската академия на науките, както и студенти, които с интерес слушаха за дългогодишните изследвания и за многобройните открития на големия австрийски учен, един от най-значителните съвременни представители на световната палеославистика.

Искра ХРИСТОВА-ШОМОВА